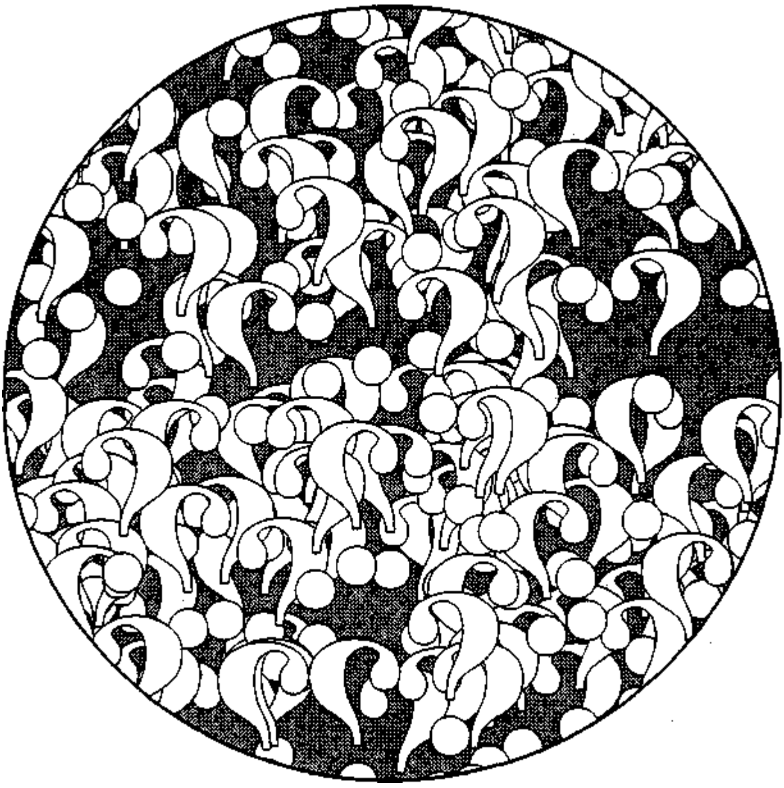
SKEPTIKKO

Skepsis ry:n tiedotuslehti

Numero 4 kesä 1989

Sisällys:

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä edusta toimituksen, Skepsiksen tai CSICOPin virallista kantaa.

Skepsiksen hallitus: puheenjohtaja Nils Mustelin, muut jäsenet Nils Edelman, Heta Häyry, Hannu Karttunen, Erkki Kauhanen S. Albert Kivinen, Ilkka Tuomi, Matti Virtanen.

Jäsenasioista, lehtitilauksista ja muista yhdistyksen toimintaan liittyvistä kysymyksistä pyydetään neuvottelemaan sihteerin kanssa, puh. 90-356028 (varmimmin aamupäivisin) tai postitse:

Matti Virtanen
Kuismakuja 1 S 18
00720 Helsinki

SKEPTIKKO-lehden toimitus: päätoimittaja Hannu Karttunen, muut toimitusneuvoston jäsenet: Matti Virtanen ja Nils Mustelin.

Tämän lehden sisältöön liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä päätoimittajaan, puh. 90-4572709, postiosoite:

Hannu Karttunen
Tieteellisen laskennan palvelu
PL 40
02101 Espoo

ISSN 0786-2571

Skeptikko ja paranormaalit ilmiöt

Nils Mustelin

Skeptisen toiminnan perusideahan on, että paranormaaleja ilmiöitä tai kykyjä koskevia väitteitä pitäisi tutkia empiirisesti ja huolellisesti. Siksi Skepsiksen ensimmäisen seminaarin teemaksi onkin valittu kysymys "Are there any well-attested Paranormal phenomena?" — eli vapaasti suomennettuna: Onko olemassa vakuuttavaa näyttöä paranormaaleista ilmiöistä?

Miksi näiden asioiden tutkiminen on skeptikon mielestä niin tärkeää? Erinomaisessa kirjassaan *Pseudoscience and the Paranormal* (Prometheus Books, 1988) amerikkalainen psykologi Terence Hines pohtii tätä kysymystä ja esittää useampia vaatimuksia, joista tässä lyhyt yhteenveto.

Ensiksi emme voi etukäteen sulkea pois sitä mahdollisuutta, että jopa täysin uskomattomalta kuulostava väite saattaa sittenkin sisältää ainakin totuuden jyväsen, jonka verifiointi tieteellisin menetelmin voisi suuresti lisätä tietoamme. Esimerkkinä tästä Hines mainitsee mm. akupunktion, joka perustuu täysin virheelliseen käsitykseen ihmisruumiin rakenteesta, mutta on siitä huolimatta tietyissä tapauksissa toimiva keino edistää aivojen endorfiinieritystä ja sitä kautta lievittää kipua.

Toiseksi: kun huolelliset tutkimukset tuntuvat viittaavan siihen, että väite jostakin paranormaalista ilmiöstä on perätön, tiedeyhteisöllä on moraalinen velvollisuus informoida yleisöä tästä. Erityisen pakottava tämä velvoite on tietysti silloin, kun kyyniset humpuukimaakarit käyttävät ihmisten ahdistuneisuutta tai sairautta hyväkseen ja aiheuttavat suoraan tai epäsuorasti kipuja, kärsimyksiä tai jopa ennenaikaisen kuoleman.

Komanneksi erilaisten pseudotieteellisten oppirakennelmien hämmästyttävän suuri suosio tarjoaa psykologeille hyvin mielenkiintoisen tutkimuskentän. Yhteiskunnan kannalta olisi esimerkiksi hyödyllistä selvittää, mitkä persoonallisuuden piirteet tai muut tekijät saavat muuten järkevästi ajattelevan ihmisen takertumaan väitteisiin, jotka ovat yhä uudelleen osoittautuneet harhoiksi tai jopa valheiksi.

Skepsiksen seminaarista lisää sivulla 16. Kansainvälisesti tunnettujen tutkijoiden osallistuminen seminaariin antanee takeet vilkkaasta ja mielenkiintoisesta keskustelusta.

CSICOPin kokous Bad Tölzissä 5-7.5.1989

Erkki Kauhanen

Edellisessä *Skeptikossa* Hannu Karttunen taisi lupailla, että palaamme jossain myöhemmässä numerossa Bad Tölzin kokoukseen hieman tarkemmin. No, teen sen nyt.

Skeptinen liike on tietysti nähtävissä jonkinlaisena vastavoimana vallitsevalle humpuukille ja hurlumheille. Oikeastaan voisi sanoa ilkeästi niinkin, että skeptikkojen aktiviteetteja ohjailee kaikkein eniten se, mitä humpuukiosasto parhaillaan puuhailee. Niinpä tämänkin kokouksen ohjelmaluettelo olisi voinut melkein sellaisenaan olla joltain rajatiedon messuilta: vaihtoehtolääketiede, New Age, kreationismi, maasäteily ja taikavarvut, grafologia, ym. Alustajajoukko rajatiedon messuilla tosin olisi ollut aivan toinen.

Yksi selvä havainto oli se, että Keski-Euroopan skeptikkoja työllistää eniten kaikenlainen pseudolääketiede, kuten homeopatia, henkiparannus ja iirisdiagnostiikka. Meillähän näiden vaikutus alkaa vasta hiljalleen toden teolla tuntua.

Konferenssin kiinnostavimpia esitelmiä oli mielestäni hollantilaisen Limburgin yliopiston epidemiologian professorin tri. Paul Knipschildin esitys "Eine Ubersicht uber unwirksame Medizin". Knipschild työryhmineen oli tutkinut vaihtoehtolääketieteen metodeja sekä kliinisin kokein että perusteellisin kirjallisuusselvityksin.

Homeopatia, iirisdiagnostiikka, akupunktio ym. saivat Knipschildiltä kyytiä, mutta sen sijaan ginseng-juurelle hän teki pienen myönnytyksen. Knipschildin mukaan eräät ginseng-preparaatit ovat antaneet kiistattoman positiivisia tuloksia sokkokokeissa, joissa on selvitelty niiden vaikutusta vanhusten yleiseen vitaliteettiin.

Toisaalta, tätä ei kai voine pitää minään ihmeenä eikä voittona pseudolääketieteelle: onhan toki jo kauan tiedetty, että *Ginseng radix* kuuluu niihin kasveihin, jotka sisältävät runsaasti steroidityyppisiä glykosideja, kuten saponiineja (ks. esim. Schantz ja Hiltunen: *Farmakognosia,* s. 227). Ja monilla saponiineilla tiedetään olevan voimallisia lääketieteellisesti hyödynnettäviä ominaisuuksia; ne voivat mm. olla antiviraalisia (viruksia tuhoavia tai ainakin haittaavia), antimykoottisia (sieniä tuhoavia) tai diureettisia (virtsan eritystä voimistavia).

Knipschildin voimakas kritiikki akupunktiota kohtaan sen sijaan on ehkä suomalaisittain kiinnostavampaa. Meillähän juuri aku on laajimmin yleisen hyväksynnän saanut vaihtoehtolääketieteen muoto, jota harjoittavat jo melko monet lääkärit vastaanotoillaan. Tämä on minusta niin kiinnostavaa, että olen kirjoittanut Knipschildille ja pyytänyt tarkempia tietoja hänen selvityksistään. Kun niitä joskus on käytettävissä, palaan tähän akupunktioasiaan tarkemmin. Akupunktio on varmasti oman juttunsa arvoinen asia. Jos jollakulla jäsenellä on akupunktiosta omaa tietoa tai kokemusta joko potilaana tai ammatin puolesta, siitä olisi kiinnostavaa kuulla.

Myös homeopatia tuli Knipschildin lisäksi esille varsin monessa puheenvuorossa, siitä puhumattakaan, että Bad Tölzissä näytti olevan jo pelkästään pääkadun varrella melko monta homeopaattisia valmisteita myyvää liikettä. Keskustelin homeopatiasta myös James Randin kanssa; hänellä oli uutta kerrottavaa mm. Benvenisten tapauksesta. (Jacques Benvenistehän oli se ranskalainen tutkija, joka herätti vuosi sitten kohun julkaisemalla *Naturessa* artikkelin, jossa hän väitti suorittaneensa eräällä veriseerumilla onnistuneita homeopaattisia laimennuksia. Eli hän siis väitti litkujensa toimivan alkuperäisen seerumin tavoin vielä senkin jälkeen, kun ne oli laimennettu vedellä niin laimeiksi, ettei alkuperäisen seerumin aineita äärimmäisen suurella todennäköisyydellä ollut enää jäljellä viimeistäkään eksynyttä molekyyliä.)

Randi kertoi mm. tohtori Benvenisten aikaisemmista vaiheista (hän oli kuulemma 70-luvulla yrittänyt Yhdysvalloissa myyskennellä kehittämäänsä ikiliikkujaa), ja aivan erityisesti Benvenisten assistentista, tri Elisabeth Davenasista. Kaikesta päättäen juuri Davenas oli koko huijauksen arkkitehti. Ainakin Randi vakuutti uskovansa, että Benveniste itse oli toiminut, joskin varomattomasti ja aivottomasti, myös *bona fide.* Luulisin kuitenkin, että Randia kannattaa tästä asiasta jututtaa tarkemmin, kun hän tulee seminaariimme syksyllä.

Tämä homeopatia-asia jäi minua kaivelemaan mm. siksi, että tiedän sillä sektorilla olevan nyt Suomessa paljon nousevaa aktiviteettia. Ehkä huomasitte itsekin *Helsingin Sanomissa* 20.5.-89 toimittaja Ilse Raution mielinkielisen artikkelin Irmeli Ivalo-Sjöliestä, joka on vakaasti päättänyt "tuoda kunniallisen homeopatian Suomeen". Esitän tässä nyt teekupin pohjaan kurkistettuani seuraavan harvinaisen eksaktin ennustuksen: homeopatiasta puhutaan lehdistössä seuraavan kalenterivuoden aikana enemmän kuin 70-luvulla yhteensä, ja homeopaattisten preparaattien myynti Suomessa nousee seuraavan 2.48 vuoden aikana ainakin 3.17-kertaiseksi. (Sitten vielä väitetään, etteivät ennustajat koskaan tee riittävän tarkkoja ennusteita!)

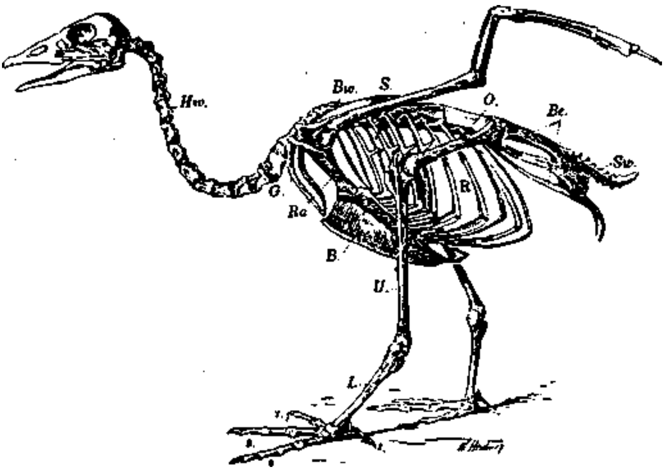
Minusta tuntuu, että tässä olisi muutamalle meidän lääkärijäsenellemme hyvä selvityksen ja seurannan kohde: mitä homeopaattisia preparaatteja toistaiseksi

on liikkeellä ja paljonko, ketkä niitä tuovat maahan, ketkä myyvät, ja moniko lääkäri niitä suosittelee jne.

HYVÄT SKEPTISET LÄÄKÄRIT: TÄMÄ ON VETOOMUS. PERUSTAKAA HOMEOPATIAN SEURANTARYHMÄ.

Kiinnostuneet saavat yhteyden toisiinsa vaikkapa *Skeptikko*-lehden kautta tai sitten ilmoittautumalla minulle. (Tämä on osa sitä viime numerossa aloittamaani salajuonta, jonka tarkoituksena on aktivoida oppineet jäsenemme lahjoittamaan edes pienen osan energiastaan aktiivisen skeptisen toiminnan alttarille (mikä kielikuva, yök, mutta menköön!))

Itse asiassa olen tainnut jo eksyä syrjään itse Bad Tölzin kokouksesta, mutta ei se mitään. Sanon vaan, että ylen kiinnostavia olivat alustukset, ja ylen monta kiinnostavaa ihmistä oli tavattavissa. Ilmoitamme tässä lehdessä seuraavasta skeptikkojen kansainvälisestä kokouksesta hyvissä ajoin, jotta mahdollisimman moni pystyisi järjestämään itsensä mukaan.

Kuva: *Innostunut asiakas matkalla ostamaan homeopaattisia preparaatteja. Kirjaimet osoittavat preparaattien todennäköisimmät vaikutuskohdat.*

Kirjallisuutta

Kiinalainen skeptikko ajanlaskumme alkuajoilta

Kalevi Kuitunen

Kun näkee, miten herkkäuskoiset levittävät vuosisadasta toiseen moneen kertaan vääriksi todistettuja kuvitelmia, on virkistävää huomata, että epäilijöitäkin on ollut jo kauan sitten. Noin vuonna 100 kuollut kiinalainen Wang Tshung kirjoitti esseekokoelmassaan *Lun-heng* (Kriittisiä mietelmiä) kansanomaisia uskomuksia vastaan. Lin Jutang on julkaissut häneltä antologiassa *Ymmärtämisen taito* (suom. Eila Pennanen, WSOY 1962) vajaan kolmen sivun lyhennelmän aiheesta onko haamuja olemassa.

Kansa uskoi, että vainajan hengellä on tietoisuus ja että se voi vahingoittaa. Wang Tshung todisteli molemmat käsitykset vääriksi. Hänestä ihminen oli verrattavissa eläimiin, ja jos eläimestä ei tule haamua sen kuoltua, kuinka ihmisestä tulisi? "Ihmisen elämä johtuu hänen hengestään, ja tämä henki sammuu kun ihminen kuolee. Ihmisen henki (tshi eli energia) elää hänen verestään, ja kun ihmisen veri kuivuu hänen kuoltuaan, henki eli energia häviää. Sitten ruumis hajoaa ja muuttuu maaksi."

Nykyään kyllä kerrotaan eläintenkin, varsinkin lemmikkieläinten haamuista, mutta Wang Tshungilla on toinen ja parempi argumentti aaveiden todellisuutta vastaan. Jos haamu on vainajan henki, sen joka näkee haamun pitäisi nähdä pelkkä alaston hahmo, mutta nehän ovat aina pukeissa. Voi kyllä järkeillä, että itse henki säilyy tullakseen haamuksi, mutta vaatetus on jo liikaa. Nykyäänkin sopisi kysyä niiltä, jotka puhuvat kuolemassa irtautuvasta astraalihengestä, miten he selittävät vainajailmestysten ulkoasun. Kuka on kuullut astraalikengistä tai astraalivaatteista? Keskiajan Euroopasta on tosin joitakin kertomuksia alastomina ilmestyneistä vainajista, mutta tämä selittyy kirkkojen viimeistä tuomiota esittävistä kuvista, joissa haudasta nousijat ovat vaatteettomia. Muuten tarinoiden haamut ovat aina pukeissa, ja on merkillistä, että kriitikot niin harvoin ovat huomanneet iskeä tähän seikkaan.

Kyseinen luku on hieman eri tavoin lyhennettynä Penguin-taskukirjassa *Anthology of Chinese Literature* (1967). Siitä selviää, ettei auta, vaikka haamut olisivatkin alasti. Ruumiista irrallaan hengellä ei kerta kaikkiaan voi olla mitään muotoa. Ihmisen kuoltua ruumis hajoaa ja samoin hengelle käy kuin sulavalle

jäälle. Kuoleman jälkeen tietoisuutta on yhtä vähän kuin ennen syntymää, eikä vainaja pysty toimimaan saati vahingoittamaan ketään.

Penguin käyttää kirjoittajasta nimeä Wang Ch'ung samoin kuin *Kansojen kirjallisuus (osa 2,* WSOY 1974), jonka muutaman rivin esittelyssä sanotaan kauniisti, että hän kirjoitti "selkeän humoristisella, usein myös purevan satiirisella tyylillä terveen järjen puolesta", eikä vapaampaa kynää liene koskaan esiintynyt Kiinassa.

Wangin todistelujen käyttökelpoisuus ei ole vähentynyt parissatuhannessa vuodessa. Hän vertaa kuolevaa sammuvaan tuleen: "Jos olisi mahdollista saada jo sammunut tuli syttymään uudestaan, sitten saattaisin taipua pitämään totena olettamusta, että vainajat voivat saada hahmon ja muodon uudestaan. - - - Sammunut tuli ei valaise, ja kuolleella ei voi olla tietoisuutta."

Tapaisipa kuolemanjälkeisen elämän mahdollisuutta pohtivissa kirjoissa useammin samaa loogista päättelykykyä kuin vanhan kiinalaisen tekstissä: "Jos me siis myönnämme, että haamujen vaatetuksen näkeminen johtuu näkijän mielikuvituksesta, meidän on myös sanottava, että kun ihminen näkee haamun muodon, sekin johtuu hänen mielikuvituksestaan. Sen vuoksi kuviteltu näky ei ole vainajan henki."

Skepsiksen tiedotuksia

Johdatus jäsenyyden perusteisiin

Skepsis-yhdistyksen kolmas elinvuosi on toistaiseksi merkinnyt maltillista jäsenmäärän kasvua. Toissa vuonna, kun toimintaa käynnisteltiin, jäsenmaksun maksoi 39 epäilijää, viime vuonna maksuja tuli 45 ja tämän vuoden kesäkuun lopussa yhdistyksen kassaa oli kartuttanut 53 jäsentä. Heinäkuussa uusia jäsenehdokkaita ilmoittautui puolen tusinaa.

Kuten kaikkeen inhimilliseen toimintaan, myös järjestäytyneeseen epäilyyn liittyy monenlaisia kummallisuuksia. Yksi niistä on se, että jotkut skeptikot luulevat saavansa yhdistyksen lehteä ja muita jäsenetuja ilmaiseksi. Jäsenluettelossamme onkin mainittujen 53 jäsenen lisäksi nelisenkymmentä henkilöä, jotka eivät ole vielä maksaneet jäsenmaksuaan.

Skepsiksen hallitus päätti toukokuun lopussa, että yhdistyksen varsinaisia jäseniä ovat ne, jotka ovat lähettäneet jäsenanomuksen ja maksaneet jäsenmaksun. Sellainen henkilö, joka ei ole palauttanut jäsenanomusta, mutta on maksanut jäsenmaksunsa, katsotaan tästä lähtien vain *Skeptikko*-lehden tilaajaksi, mutta ei yhdistyksen jäseneksi. Pelkkä jäsenanomuksen täyttäminen ei takaa jäsenyyttä eikä *Skeptikon* tuloa: tämä on viimeinen numero, joka lähetetään kaikille rekisterissä oleville ihmisille.

Jos oma jäsenmaksusi on tältä vuodelta hoitamatta, saat piakkoin tilillepanokortin. Jokainen maksu olisi juuri nyt tärkeä, koska syksyn seminaari ja erityisesti Randin vierailu tulevat rasittamaan taloudenhoitajaamme Erkki Kauhasta pahasti.

Jäsenanomuksen löydät tämän lehden takakannen sisäpuolelta. Jos haluat olla yhdistyksen jäsen, lähetä se täytettynä Matti Virtaselle. Osoite on Kuismakuja 1 S 18, 00720 Helsinki. Hallitus toivoo saavansa jäsenkunnasta mahdollisimman tarkat tiedot, jotta kyselijät voidaan tarvittaessa ohjata oikean asiantuntijan puheille. Sihteeri auttaa myös jäseniä löytämään toisensa; tietoa muista skeptikoista voi saada Virtasen puhelinnumerosta (90) 356 028.

Skepsiksen hallitus

Maaliskuussa 1989 Skepsiksen yleiskokous valitsi hallitukseen seuraavat henkilöt:

Nils Mustelin (puheenjohtaja)
Aidasmäentie 41 F, 00650 Helsinki
puh. (90) 728 5770
TEKES, PL 69, 00101 Helsinki
puh. (90) 129 8401, telefax (90) 694 9196

S. Albert Kivinen (varapuheenjohtaja)
Meritullinkatu 15 B 24, 00170 Helsinki
puh. (90) 636 917
Helsingin yliopisto, Filosofian laitos, Unioninkatu 40 B, 00170 Helsinki
puh. (90) 192 4257

Matti Virtanen (sihteeri)
Kuismakuja 1 S 18, 00720 Helsinki
puh. (90) 356 028

Erkki A. Kauhanen (rahastonhoitaja)
Laivanvarustajankatu 9 A 16, 00140 Helsinki
puh. (90) 607 458
Suomen yleisradio, PL 10, 00241 Helsinki
puh. (90) 152 5294

Hannu Karttunen (*Skeptikon* päätoimittaja)
Kolmas linja 30 A 9, 00530 Helsinki
puh. (90) 712 302
Tieteellisen laskennan palvelu, PL 40, 02101 Espoo
puh. (90) 457 2709, telefax (90) 457 2302

Heta Häyry (luentosarjan järjestäjä)
Caloniuksenkatu 8 A 22, 0010 Helsinki
puh. (90) 442 424
Helsingin yliopisto, Filosofian laitos, Unioninkatu 40 B, 00170 Helsinki
puh. (90) 192 4254

Nils Edelman
Varkkabergsgatan 30 C 73, 20340 Abo
puh. (921) 485 263

Ilkka Tuomi
Runeberginkatu 21 C 57, 00100 Helsinki
puh. (90) 407 881
Nokian tutkimuskeskus, PL 156, 02101 Espoo
puh. (90) 437 6545, telefax (90) 437 6227

Skepsis-luennot jatkuvat

Yhdistyksen syyskiireisiin kuuluu tänäkin vuonna yleisöluentojen sarja. Lokakuun seminaarimme vuoksi järjestämme kuitenkin vain kolme luentoa, syys-, marras- ja joulukuussa. Kuten odottaa saattaa, laatu korvaa määrän.

Keskiviikkona syyskuun 20:ntenä luennoitsijamme on kaikille tuttu Skepsiksen varapuheenjohtaja S. Albert Kivinen. Hän on luvannut kertoa historian salaliittoteorioista.

Marraskuussa, 22. päivänä, Porthanian puhujakorokkeelle astuu toinen hallituksemme jäsen, geologian historian kirjoittaja, professori Nils Edelman. Hänen aiheenaan on Atlantis-taru ja sen ympärille sepitetyt geologiset teoriat.

Joulukuussa (13. päivä) koetamme perehtyä uskonnollisten tekstien maailmaan: Mitä eksegetiikka opettaa skeptikolle? Muinaisten kirjoitusten tulkintavaikeuksista luennoi Helsingin yliopiston maineikkaisiin raamatuntukijoihin kuuluva vieraamme, jonka nimi ilmoitetaan myöhemmin.

Kuten jo niin monena vuonna aiemminkin, Skepsis-luennot pidetään Helsingin yliopistolla, Porthanian luentosalissa IV. Kuten ehkä huomasit, luentopäivä on aina keskiviikko. Tilaisuudet alkavat periaatteessa kello 18, mutta noudatamme käytännössä yliopistolla vakiintunutta huonoa tapaa, joka suo luvan varttitunnin myöhästymiseen.

Skepsis-lentosarjan järjestelyistä vastaa hallituksen jäsen Heta Häyry. Hänelle voi jo nyt lähettää vihjeitä ja toivomuksia kevään 1990 luentosarjasta osoitteeseen Caloniuksenkatu 8 A 22; 00100 Helsinki.

Tähdet ja Avaruus -lehti kaipaa avustusta ...

Tähtitieteellinen yhdistys Ursan lehti *Tähdet ja Avaruus* on julkaissut jo muutaman vuoden ajan ansiokasta Hämärän rajamailla -palstaa, jolla on kerrottu monista Skepsis-yhdistyksen toimintaa sivuavista aiheista. Kun Skepsis on nyt ryhtynyt julkaisemaan omaa lehteä, on alkuperäinen hämärän palsta vaarassa ajautua pulaan.

T+A:n vastaava toimittaja Seppo Linnaluoto onkin nyt kääntynyt yhdistyksemme puoleen ja tiedustellut, löytyisikö Skepsiksen piiristä ketään kirjoitteluhaluista ihmistä. Tähtiharrastajia kiinnostavat tietysti ennen muuta astrologia, ufot ja muut taivaankantta sivuavat ilmiöt.

Jos Ursan lehden avustaminen kiinnostaa sinua, ota toki yhteys Linnaluotoon. Hänet tavoittaa puhelinnumerosta 174 048. Ursan osoite on Laivanvarustajankatu 3; 00140 Helsinki. Syksyn seuraavan *Tähdet ja Avaruus* -lehden aineiston jättöpäivä on 16. syyskuuta.

... mutta älä unohda Skeptikkoakaan

Älä kuitenkaan unohda, että myös *Skeptikko*-lehti kaipaa avustuksia. Toimitus ottaa kiitollisena vastaan kirjoituksia ja muuta alaan liittyvää materiaalia. Jos epäilet kirjoittajan kykyjäsi, autamme kyllä mielellämme tekstin viimeistelyssä.

Julkaisemme tarpeen vaatiessa myös yleisönosastoa, johon voit lähettää uutisia, kommentteja tapahtumiin, yhdistyksen ja lehden kritiikkiä, mitä tahansa rajatieteisiin liittyvää.

Paholaisen asianajaja maailmalla

Maaliskuussa ilmestynyt Skepsis-yhdistyksen kirja *Paholaisen asianajaja* on ehtinyt kesän aikana kulua monissa käsissä ja herättää aavistuksen verran keskusteluakin. Kirjan saama vastaanotto on kuitenkin ollut niin yksipuolisen kiittävää, että asiaa täytyy hieman ihmetellä. Olemmeko hutaisseet ohi maalin, kun kukaan ei vaivaudu pahemmin moittimaan?

Pseudomaailman pää-äänenkannattaja *Ultra* ei esimerkiksi ole lotkauttanut korvaansa *Paholaisen asianajajalle.* Antroposofien *Katsaus* (3/89) sen sijaan oli perehtynyt kirjaan sen verran, että löysi esipuheesta yhden "melko naiivin ennakkoarvostelman". Tämä onkin ainoa kohta, jonka *Katsauksen* kriitikko poimii koko kirjasta, ja se kuuluu näin: "Koska kukaan ei ole kuitenkaan koskaan nähnyt

yhtään sieluruumista ja koska niiden olettaminen ei juuri auta meitä ymmärtämään maailmaamme..." Arvostelijan mukaan kirjan kirjoittajat syyllistyvät tässä ennakkoluuloihin, koska mm. metsänhoitaja Esko Jalkanen on väittänyt näkevänsä sieluruumiita "ja jopa henkisiä olentoja".

Toinen pseudorintaman arvio kirjastamme julkaistiin (sic) *Sanomalehtimies-Journalistenissa,* joka antoi 8. toukokuuta suuren tilan erikoistoimittaja Esko Mustosen kirjoitukselle. Siinä hyökättiin erityisesti professori Pertti Hemanusta vastaan, koska tämä oli rohjennut mainostaa Skepsistä ja *Paholaisen asianajajaa* samaan lehteen kirjoittamassaan kolumnissa. Mustosen juttu perustui pariin selvään väärinkäsitykseen, ja siitä huokui tosikkomaista kaunaa kaikkia epäilijöitä kohtaan. Se tarjosi kuitenkin hyvän mahdollisuuden pieneen "keskusteluun" *Sanomalehtimiehen* kirjapalstalla. Mitäpä emme tekisi kirjamme myynninedistämisen puolesta!

Katsauksen arvostelija ja Esko Mustonen ovat ilmeisesti ainoita, jotka ovat rohjenneet julkisesti moittia *Paholaisen asianajajaa.* Asiallisempaa kritiikkiä odotellessamme voimme siteerata joidenkin muiden lehtien arvioita:

"Kirja ei pyri leimaamaan pseudotieteiden harrastajia mitenkään epäilyttäviksi tai älyllisesti vajavaisiksi. Kirjoittajat pyrkivät vain analysoimaan erilaisten uskomusjärjestelmien tueksi esitettyjä "tieteellisiä" perusteita, he yrittävät löytää väitteiden takaa jotakin. Jos mitään ei löydy, se ei ole kirjoittajien vika." (Jan Rydman, *US* 5.4.-89)

"Näistä tiedotusvälineidenkin suosimista aiheista ei kannata edes vastedes puhua, ellei tunne Skepsiksen kirjan tietoja. Tämä ei tietenkään miellytä niitä, jotka ovat tottuneet rahastamaan taikauskolla." (Kalevi Kuitunen, *HS* 25.4.-89)

"Boken fyller sålunda en viktig funktion och den bör vara obligatorisk läsning för alla som är inresserade av det paranormala. - - Paholaisen asianajaja kommer säkert av många läsare att uppfattas som ett enögt och konservativt försvar för en föråldrad materialistisk världsbild. Detta är en naturlig försvarsreaktion, men den är omotiverad. I stället är boken ett kraftfullt försvar för den värdefullaste intellektuella egenskap en människa kan ha: ett vaket och kritiskt omdöme." (Hans Rosing, *Hufvudstadsbladet* 22.6.-89)

"Tämä kirja on erinomaisen terveellistä luettavaa. - - Lievää tosikkomaisuutta olin kirjassa havaitsevinani. Eiväthän kaikki ihmiset taikavarpua käyttäessään, ufoja etsiessään tai horoskooppeja lukiessaan kovin tosissaan ole." (Antti Seppä, *Kotkan Sanomat* 21.4.-89)

"Sopii vain toivoa, että Skepsis-yhdistys jaksaa jatkaa ponnistelujaan irrationalismin kitkemiseksi. Onhan toki niin, ettei meidän ole syytä suhtautua varauksellisesti vain rajatieteisiin, vaan myös normaalitieteisiin ja niiden löydöksiin. - - kyllä ne myös lietsovat aiheetonta tieteisuskoa ja tuottavat (tahatta?) väärinkäsityksiä, joihin olisi aika suhtautua skeptisellä mielellä." (Kai J. Ilmonen, *Demari* 9.5.-89)

"Kirjoittajien tekemät paljastukset eivät ole kuitenkaan niin järisyttäviä, etteikö teos sopisi erinomaisesti myös niille, jotka haluavat syventää orastavaa huuhaaharrastustaan." (Rauha Korte, *Me Naiset* toukokuu -89)

"Vaan nyt ovat suomalaiset tiedemiehet saaneet tarpeekseen. Huuhaaoppien kimppuun käydään tässä kirjassa niin ettei paremmasta väliä. Täyslaidallinen toisensa jälkeen upottaa paranormaalit ilmiöt, ihmeet, taikavarpuosaston, astrologian ja ufot sinne minne ne kuuluvatkin." (Risto Nieminen, *Lapin Kansa* 27.4.-89)

"On hyvä, että kirjoittajat eivät ainakaan avoimesti sorru pilkkaamaan paranormaaleja ilmiöitä ja niihin uskovia, kuten ikävä kyllä joskus tapahtuu. Ns. suuri yleisö samastuu usein helpommin pseudotieteilijöihin kuin tieteilijöihin. Jos tieteilijät esiintyvät ylimielisesti, se on omiaan karkottamaan kansalaisia vakavan tutkimuksen ääreltä." (Ilpo Salonen, *Tiede 2000* 4/89)

"Paholaisen asianajajan luettuaan tuntuu uskomattomalta ihmisen sitkeys pitää kiinni ihmeistä, taikauskosta ja magiasta. Kirjan esipuheessa epäillään ihmisluontoon kuuluvan jonkinlainen kaipuu yliluonnollisiin kokemuksiin. Mitä tarpeita nämä yliluonnolliset kokemukset meissä tyydyttävät? Tiedemiehillä on monia ihmeitä kerrottavanaan - -." (Tiina Pystynen, *Turun Sanomat* 1.7.-89)

"Upea skeptikon käsikirja" (Kari Saari, *Vapaa Ajattelija* 4/89)

Muut lehdet

Yhdistyksen sihteerin hallussa on tukku ulkomailta tulleita skeptikkojen lehtiä, jotka odottavat tarkempaa perehtymistä. Julkaisuja on kertynyt parin vuoden aikana, lähinnä *The Skeptical Inquirer* -lehdessä julkaistun osoitteemme ansiosta.

Jos jäsenkunnassa on ulkomaankielen taitoista väkeä, voimme lainata näitä lehtiä luettavaksi. Toivomme tietysti, että Skeptikko saisi samalla pienen yhteenvedon siitä, millaista epäilyä maailmalla harjoitetaan. Muiden maiden skeptikkoihin saa myös hyvin yhteyden näiden lehtien avulla, jos vaikka joku meistä olisi aikeissa käydä ulkomailla.

Sihteeri Virtaselta löytyy mm. seuraavia julkaisuja:

- *La Alternativa Racional.* Julkaisija Espanjan skeptikkoyhdistys Alternativa Racional a las Pseudociencias (ARP).

- *Skepter.* Hollannin skeptikkoyhdistyksen Stichting Skepsisin lehti. (Hienosti toimitettu, oikea aikakauslehti. Osaako kukaan hollanninkieltä?)

- *Cenap-Report.* Mannheimissa Länsi-Saksassa toimivan skeptisen ufoyhdistyksen lehti. (Cenap = Centrales Erforschungsnetz aussergewöhnlicher Himmelsphänomene).

- *Der Skeptiker.* Länsisaksalaisen skeptikkoyhdistyksen Asupon jäsenlehti. (Asupo = Arbeitsgemeinschaft der Skeptiker zur Untersuchung von Pseudowissenschaften und Okkultem)

- *Indian Skeptic.* Intian CSICOPin lehti, painoasultaan vaatimaton, mutta sisällöltään hyvin mielenkiintoinen. Uutisia humpuukimaailman eturintamalta.

- *Arip view*. Etelä-Afrikan skeptikkoyhdistyksen Association for the Rational Investigation of the Paranormal'in jäsenlehti.

- *The British & Irish Skeptic.* Brittein saarten skeptikoiden äänenkannattaja, ilmestyy Dublinissa.

- *Folkvett.* Ruotsin yhdistyksen Vetenskap och Folkbildningin lehti.

- *The Skeptic.* Australian skeptikkolehti, sisältää runsaasti mielenkiintoista tarinaa maapallon toiselta puolelta.

- *New Zealand Skeptic.* Uuden Seelannin skeptikkoyhdistyksen jäsenlehti.

- Lukematon määrä yhdysvaltalaisten skeptikkoyhdistysten lehtiä. Osa erinomaisia, osa hieman vaatimattomampia.

Jos olet kiinnostunut, soita sihteerille, puh. 356 028.

Skepsiksen seminaari 13.-15.10.1989

Yhdistyksemme ensimmäinen kansainvälinen seminaari aiheesta

ARE THERE ANY WELL-ATTESTED PARANORMAL PHENOMENA?

järjestetään lokakuun keskimmäisenä viikonloppuna Helsingin yliopistolla. Seminaarin esitelmät edustavat hyvin erilaisia asenteita paranormaaleihin ilmiöihin, joten toivomme niiden herättävän runsasta keskustelua.

Paikalle on tulossa viisi huomattavaa ulkomaista vierasta: parapsykologian tutkijat Susan Blackmore, Robert Morris ja Andrew MacKenzie Britanniasta, astrologian tutkija Geoffrey Dean Australiasta, sekä taikuri James Randi, jonka matka viime syksynä valitettavasti peruuntui.

Susan Blackmore on psykologian tutkija Bristolin yliopiston aivotutkimuslaboratoriossa. Blackmore on tutkinut 70-luvun alusta ruumiistapoistumisilmiöita (eli OBE-ilmiöitä). Hän on osallistunut aktiivisesti keskusteluun parapsykologian tieteellisyydestä.

Robert Morris on Edinburghin yliopiston parapsykologian professori.

Andrew Mackenzie on SPR:n (Society for Psychical Research) varapuheenjohtaja ja entinen sanomalehtimies, joka on julkaissut useita alan kirjoja. Kirjoittanut mm. teoksen *Hauntings and apparitions,* joka on yhteenveto Britannian parhaista kummitustarinoista.

Geoffrey Dean on australialainen tutkija ja tiedekirjoittaja, Australian skeptikkojärjestön hallituksen jäsen. Harjoittanut ammattimaista astrologiaa ja tehnyt useita kriittisiä tutkimuksia astrologian toimivuudesta.

James Randi on yhdysvaltalainen taikuri ja kirjailija, CSICOPin aktiivijäsen, ollut usein asiantuntijana paranormaaleja ilmiöitä koskevien koejärjestelyiden suunnittelussa. Randi on luvannut 10 000 dollaria, sille, joka valvotuissa kokeissa pystyy osoittamaan paranormaaleja kykyjä.

Mukaan on kutsuttu myös dos. Kyösti Tarvainen, joka on Suomen astrologisen seuran puheenjohtaja.

Alkuperäinen tarkoitus oli tehdä tästä eminaarista samalla ensimmäinen yhteispohjoismainen skeptikkojen tapaaminen. Muissa pohjoismaissa toiminta näyttää tällä hetkellä kuitenkin varsin hiljaiselta, mutta saamme kyllä ainakin muutamia norjalaisia vieraita mukaan seminaariin.

Seminaarissa käsitellään esitelmien ja alustusten pohjalta kaikkea mahdollista todistusaineistoa paranormaalien ilmiöiden olemassaolon puolesta ja vastaan. Erityisteemoja ovat ESP, ruumiistapoistumiset, kummitukset, astrologian saavutukset sekä maasäteily ja taikavarvut. Seminaarikieli on englanti ja kokoontumispaikka Helsingin yliopiston päärakennus, luentosali 13 tai 15.

Varsinaisen seminaarin (perjantaina 13.10 ja lauantaina 14.10) alustava ohjelma on seuraavilla sivuilla.

Sunnuntaina 15.10 Skepsiksen edustajat yhdessä James Randin kanssa tutustuvat Hengen ja tiedon messuihin Helsingin suomalaisella yhteiskoululla. Iltapäivällä (kello 15:00) Randi pitää yliopiston tiloissa yleisöluennon. Tarkempi paikka ja aihe ilmoitetaan myöhemmin.

Lauantaina järjestetään kello 19:00 päivällinen, johon osallistuvat seminaarin esitelmöijät, James Randi ja Skepsiksen hallitus. Kaikki jäsenet ovat tervetulleita mukaan päivälliselle (omalla kustannuksellaan, valitettavasti), jossa on tilaisuus keskustella vieraittemme kanssa. Lauantain ravintolavarauksen järjestämiseksi on välttämätöntä tietää osallistujien määrä etukäteen. Lähetä siis lehden loppupuolella ilmoittautumiskortti (tai sen kopio) Matti Virtaselle tai ilmoittaudu puhelimitse. Päivällisen osalta ilmoittautuminen on sitova. Ilmoittautumiset 15. syyskuuta mennessä! Tarkempi ohjelma ja muut tarpeelliset lisätiedot postitetaan ilmoittautuneille lokakuun alussa.

ARE THERE ANY WELL-ATTESTED PARANORMAL PHENOMENA?

Alustava seminaariohjelma perjantaina 13.10

Paikka: Helsingin yliopiston päärakennus, aamupäivällä luentosali 15 ja iltapäivällä luentosali 13.

9:00 Tervehdyssanat. Skepsiksen puheenjohtaja prof. Nils Mustelin.

9:15 *On the rules of the game.* Skepsiksen varapuheenjohtaja dos. S.Albert Kivinen.

10:15 *The statistical significance of the phenomena observed in ESP experiments* (esitelmän lopullinen otsikko ilmoitetaan myöhemmin). Prof. Robert Morris.

11:30 Lounastauko.

13:00 *Out-of-body experiences* (lopullinen otsikko ilmoitetaan myöhemmin). Dr. Susan Blackmore.

14:00 Kahvitauko.

14:30 *Evidential value of spontaneous cases.* Dr. Andrew MacKenzie.

15:30 Paneelikeskustelu.

17:00 Tilaisuus päättyy.

Alustava seminaariohjelma lauantaina 14.10

Paikka: Helsingin yliopiston päärakennus, luentosali 13.

9:15 *The case* for *astrology.* Dr. Geoffrey Dean.

11:00 *On the empirical evidence for astrology.* Dos. Kyösti Tarvainen.

12:00 Keskustelu astrologiasta.

12:30 Lounastauko.

14:00 *Dowsing and Earth radiation.* Prof. Nils Edelman.

Iltapäivän loppupuolen ohjelma on toistaiseksi avoin. Maasäteilystä on pyydetty puheenvuoro tri. Sakari Närväseltä. Mahdollisesti myös norjalaiset vieraat kertovat omasta toiminnastaan, mm. kokeista, joilla on tutkittu taikavarvun käyttöä lumivyöryyn hautautuneiden ihmisten etsimisessä.

16:00 Keskustelua. Mukana myös James Randi.

17:00 Tilaisuus päättyy.

Jos siis haluat osallistua yhteiselle päivälliselle, lähetä alla oleva ilmoittautumislipuke (tai sen kopio tai vastaavat tiedot postikortilla) sihteerille tai ilmoittaudu puhelimitse.

Nimi

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Osallistun seminaariin perjantaina 13.10 I_I

Osallistun seminaariin lauantaina 14.10 I_I

Osallistun päivälliselle lauantaina 14.10 kello 19:00 I_I

Tulen seuraamaan Randin esitystä sunnuntaina I_I

Seuraava *Skeptikko* ilmestyy marraskuun lopussa tai joulukuun alussa. Yritämme saada siihen jonkinlaisen yhteenvedon seminaarissa pidetyistä esitelmistä.

Jos haluat lisää tietoa skeptikkojen kansainvälisestä toiminnasta, suosittelemme CSICOPin julkaisemaa *The Skeptical Inquirer* -lehteä. Voit tilata sen kääntöpuolella olevalla lomakkeella. Postita täytetty lomake osoitteeseen

The Skeptical Inquirer
P.O. Box 229
Buffalo, NY 14215-9980
USA

Jos haluat liittyä Skepsiksen jäseneksi, lähetä allaoleva lomake täytettynä Skepsiksen sihteerille, jolta voit myös kysellä lisätietoja yhdistyksestä (osoite löytyy sivulta 2).

Jäsenanomus

Nimi

Ammatti ja oppiarvo

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Työpaikka

Lähiosoite

Postitoimipaikka

Puhelin

Kokemus Skepsiksen toimialaan liittyvistä asioista, mahdolliset aihetta sivuavat julkaisut, jäsenyys muissa tieteellisissä yhdistyksissä, erityiset mielenkiinnon kohteet (käytä tarvittaessa erillistä paperia):

Hyväksyn Skepsis-yhdistyksen säännöissä määritellyt tarkoituksen ja toimintaperiaatteet (kts. lehden takakansi) ja haluan liittyä yhdistyksen jäseneksi.

Päiväys

Allekirjoitus

Skepsis on 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys. Skepsiksen toimintaperiaatteet ovat samantapaiset kuin yhdysvaltalaisen CSICOPin (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mutta se toimii täysin itsenäisesti vaikkakin yhteistyössä CSICOPin ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistyksen säännöissä mainitaan Skepsiksen tarkoituksesta ja periaatteista seuraavaa:

Yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää paranormaaleja ilmiöitä koskevien väitteiden objektiivista ja puolueetonta tieteellistä tutkimusta, ottamatta näiden väitteiden paikkansapitävyyteen kantaa apriorisin, tutkimusta edeltävin perustein.
- Ylläpitää tällaisesta tutkimuksesta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa seka pitää yhteyttä vastaavanlaisiin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla.
- Julkaista paranormaaleja ilmiöitä koskevia väitteitä tutkivia artikkeleja ja kirjoja sekä laatia tällaisia väitteitä sisältävien julkaisujen bibliografioita.
- Järjestää alaan liittyviä kokouksia ja konferensseja seka harjoittaa valistus- ja tiedotustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Yhdistyksen hallitus voi hyväksyä anomuksesta yhdistyksen jäseneksi yksityishenkilöitä ja oikeuskelpoisia yhteisöjä, jotka hyväksyvät edellä mainitut yhdistyksen periaatteet.